

Ks. Jerzy Grzeškowiak, „*Chwalcie Boga w waszym ciele!*” Część III, *Ciało Seksualność Cierpienie*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2013, ss. 356.

To już Część III tryptyku liturgiczno-kulturowego pod wspólnym tytułem „*Chwalcie Boga w waszym ciele!*”, ukazującego wartość wychwalania Boga poprzez liturgię Kościoła i chrześcijańskie życie, które również zostaje włączone w liturgię. Właśnie owa symbioza życia i liturgii stanowi płaszczyznę refleksji prezentowanej książki.

Poprzednie dwie części – przypomnijmy – zostały zaprezentowane w kolejnych wydaniach półrocznika *Studia Theologica Varsaviensia*: Część I, *Wierzyć wszystkimi zmysłami* (STV 1/2013); Część II, *Ciało i emocje – przeszkoda czy pomoc w wierze* (STV 2/2013).

Omawiając bardzo interesującą Część III tryptyku, zatytułowaną *Ciało Seksualność Cierpienie*, nie sposób nie nawiązać do ostatnich wydarzeń w Kościele, związanych z kanonizacją świętych papieży, a zwłaszcza do publikacji Karola Wojtyły, dziś św. Jana Pawła II, bowiem treść prezentowanej książki nawiązuje do podobnych zagadnień i idei. Z publikacji przyszłego Papieża warto w tym kontekście przywołać wybrane, najważniejsze pozycje: *Miłość i odpowiedzialność* (Lublin 2001), *Osoba i czyn* (Lublin 2000), czy *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich* (Lublin 2001). Zarówno w wymienionych, jak i innych pozycjach K. Wojtyła dokonuje filozoficznej analizy ludzkiej egzystencji w duchu personalizmu. W swojej koncepcji osoby odnosi się także do zagadnienie cielesności człowieka, która w świetle jego koncepcji zyskuje wyjątkową wartość. Definicja osoby ludzkiej obejmuje również ciało, które jest niejako miejscem uzewnętrzniania się osoby. Z ciałem związana jest cała dziedzina seksualności człowieka. Mężczyzna i kobieta wzajemnie dopełniają braki, jakie każde z nich odkrywa we własnej strukturze. Ciało spełnia ważną funkcję w budowaniu komunii osób, pełniąc rolę wolnego, bezinteresownego daru z siebie dla drugiej osoby. Jan Paweł II zwraca uwagę, że ciało ma również odniesienie do „obrazu Boga” w nas, dzięki czemu posiada ono wartość niezwykłą.

Osoba ludzka – oprócz wymiaru cielesnego – ma też wymiar duchowy, który poznajemy poprzez „ogląd” czynu ludzkiego i jego skutków.

Duchowość ta obejmuje psychikę i duszę. Ważnym elementem struktury osoby ludzkiej jest świadomość, która odzwierciedla to, co dzieje się w człowieku, a przede wszystkim pozwala mu zachować własną tożsamość jako osoby. Osoba bowiem jest bytem, który swoją tożsamość odkrywa również w relacjach z innymi osobami, jako że człowiek z natury jest istotą społeczną.

Miłość według K. Wojtyły ma charakter personalistyczny, a fundamentem takiego jej ujęcia jest osoba i jej niepowtarzalna wartość. Kiedy jednak w miłości na pierwszym miejscu zostaną postawione inne wartości, a zwłaszcza seksualność, wówczas relacja osób przestaje być miłością, stając się rodzajem egoizmu, który niszczy miłość i niszczy człowieka jako osobę.

Omawiana Część III tryptyku ks. Jerzego Grzeškowiaka „*Chwalcie Boga w waszym ciele!*” stwarza doskonałą okazję do zauważenia, że liturgia oznacza wychwalanie Boga na płaszczyźnie personalistycznej – pełną duszą i całym ciałem. Więcej, wszystkimi egzystencjalno-osobowymi uwarunkowaniami.

Część III tryptyku, zatytułowana *Ciało Seksualność Cierpienie*, składa się z – poprzedzonych wstępem w językach polskim i niemieckim – jedenastu rozdziałów, których tytuły zostały, podobnie jak w dwu poprzednich częściach, zaczerpnięte z Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu. W celu zobrazowania treści książki i zachęcenia do jej lektury, warto przytoczyć zarówno tytuły rozdziałów, jak też ich podtytuły, które sygnalizują podjęte przez Autora zagadnienia:

- „Utworzyłeś mi ciało” (Hbr 10, 5)
 - Dwie skrajne postawy wobec ciała
 - „Mam ciało” czy „jestem ciałem”?
- „Ciało [...] jest dla Pana, a Pan dla ciała” (1 Kor 6, 13)
 - Ciało dziełem Stwórcy
 - Ciało w świetle misterium Chrystusa
- „Mężczyznę i kobietę stworzył ich” (Rdz 1, 17)
 - Człowiek istnieje zawsze jako mężczyzna lub kobieta
 - „Nie jest dobrze, żeby mężczyzna był sam” (Rdz 2, 18)
 - Jak to jest z tym „żebrem Adama”?
 - „Kobieta i mężczyzna” obrazem Boga

- „Niech mnie ucałuje pocałunkiem swych ust” (Pnp 1, 2)
 - Od zakochania do miłości
 - Miłość a płciowość
- „Ciała wasze są członkami Chrystusa” (1 Kor 6, 15)
 - Seks na cenzurowanym
 - Dyktatura seksu dzisiaj
- „Znajdź radość w żonie młodości” (Prz 5, 18)
 - Seks po chrześcijańsku
 - Cnota czystości
 - Świętość intymnych aktów małżeńskich
- „Cierpienia terazniejsze są niewspółmierne z przyszłą chwałą” (Rz 8, 18)
 - Dlaczego cierpienie?
 - Boski dar wolności a cierpienie
 - Cierpienie zbawione
 - Zwycięstwo ducha nad ciałem – dwa świadectwa
- „Pan go pokrzepi na łożu boleści” (Ps 41, 4)
 - Misterium choroby
 - Psycho-społeczne skutki chorowania
- „On zaś na każdego kład ręce i uzdrawiał ich” (Łk 4, 40)
 - Tragizm choroby w czasach Jezusa
 - Solidarność Jezusa z chorymi i cierpiącymi
 - „Boleści nasze On wziął na siebie” (Iz 53, 4)
 - „Uzdrawiajcie chorych” (Łk 10, 9)
- „Byłem chory, a odwiedziliście Mnie” (Mt 25, 36)
 - Odwiedziny i rozmowa
 - Pocieszenie i dodanie otuchy
 - Uczestnictwo w odkupieńczych cierpieniach Chrystusa
 - Modlitwa z chorymi i za chorych
 - Eucharystia a człowiek chory
 - Duchowość pracowników służby zdrowia
 - *Spiritual Care* – duchowa opieka w medycynie.
- „Choruje ktoś wśród was? Niech wezwie kapłanów Kościoła” (Jk 5, 14)
 - Z dziejów sakramentu namaszczenia chorych

- Obrzęd namaszczenia chorych
- Kto może przyjąć namaszczenie chorych?
- Wiatyk – Pokarm na drogę do Domu Ojca

Jak wynika z przytoczonych tytułów rozdziałów i podrozdziałów, książkę można by podzielić na dwie części. Pierwsza odnosi się do miłości, małżeństwa i rodzicielskiego powołania, druga zaś do cierpienia, choroby i sakramentalnego wsparcia w ludzkiej niemocy. Sam Autor już we wstępie pokreślił, że: „Tematem tego tomu jest ciało jako konstytutywny element struktury bycia człowiekiem” (s. 9). Dla zrozumienia książki ważne jest również wyjaśnienie, zawarte także we wstępie: „Ponieważ człowiek został pomyślany i stworzony przez Boga w <dwoch wersjach> – kobiecej i męskiej, stąd specjalnym przedmiotem analiz jest również dynamika miłości między mężczyzną i kobietą (rozdziały 3 i 4) oraz ich seksualność (rozdziały 5 i 6).

Powiedzieć <mam ciało> to – pisze dalej Autor – zdecydowanie za mało. Moje osobowe <ja> nie tylko mieszka w ciele, lecz <jest także ciałem> (...) Stąd znalazły się w tym tomie również dwa ogromnie ważne egzystencjalnie tematy, podyktowane stawianymi przez człowieka od zarania jego dziejów pytaniami: <dlaczego zło i cierpienie?> (rozdział 7)” (s. 12).

Ks. Grzeškowiak jest konsekwentny w stosunku do obranej metodologii, bowiem nadając rozdziałom książki tytuły zaczerpnięte z Pisma Świętego, snuje rozważania i wyprowadza egzystencjalne wnioski w ścisłym powiązaniu z Biblią. „Ciało Jezusa – pisze – było najbardziej wymownym znakiem miłości Boga do świata. <Bóg zesłał Syna swego w ciele podobnym do ciała grzesznego i dla usunięcia grzechu wydał w tym ciele wyrok potępiający na grzech> (Rdz 8, 3) – te słowa św. Pawła w typowy sposób ukazują jego oryginalną myśl o fundamentalnej roli ciała Chrystusa w odkupieniu człowieka i świata (por. Kol 1, 22; Ef 2, 16). Syn Boży wcielając się przyjął na siebie sposób egzystencji będącej skutkiem grzechu (Ga 3, 3; 2 Kor 5, 2). Przez ukrzyżowanie Chrystusowego ciała zostały pokonane grzech i śmierć (Rdz 6, 6; 1 P 2, 24). Mocą Ducha Świętego Chrystus zmartwychwstał w uwielbionym ciele (Rz 8, 11), by każdemu człowiekowi dać szansę uczestnictwa w tym jego tryumfie” (s. 53).

Biblijna inspiracja widoczna jest też w podejściu Autora do pewnych szczegółowych kwestii dotyczących ludzkiego ciała i jego znaczenia. Dogłębnej analizie poddaje na przykład biblijne rozumienie słowa „zebro”, wskazując jak daleko idące konsekwencje może mieć niewłaściwa interpretacja tego słowa. „Użyte w Biblii hebrajskiej słowo *sela* – pisze ks. Grześkowiak – jest w chrześcijańskiej tradycji tłumaczone na ogół jako <zebro>. Na tej podstawie wnioskowano dawniej o niższej wartości kobiety – ona pochodzi <tylko z żebra> mężczyzny, nie jest mu bezwzględnie konieczna do jego życia, bo przecież bez żebra można żyć...

Tak jednak nie jest, gdy uwzględni się tekst oryginalny. Użyte w nim pojęcie *sela* oznacza nie tylko zebro, kość, lecz także <bok>, a nawet <życie>. Jeżeli zatem kobieta jest tu widziana jako „bok” mężczyzny, to przecież mężczyzna nie ma naturalnie dwudziestu czterech boków, jak to jest przy żebrach, lecz tylko dwa, a życie tylko z jednym bokiem jest oczywiście niemożliwe” (s. 76).

W swojej książce Autor poświęca również wiele miejsca teologicznej refleksji nad ludzkim cierpieniem oraz jego powiązaniem z cierpieniem Chrystusa. Na s. 194 pisze: „Przez solidarność Chrystusa z człowiekiem wszystkie ludzkie cierpienia wszystkich czasów zostają przez Chrystusa <przecierpiane> w Jego odkupieńczej męce i śmierci. I tak ludzki ból i cierpienie ulegają przemianie, negatywne stają się czymś pozytywnym – czynnikiem zbawiającym, źródłem życia”.

Oryginalna jest też refleksja Autora dotycząca Wiatyku, która – choć na pozór prosta, oparta na katechizmowej wiedzy i powszechnej wierze – w świadectwach wielkich osób staje się niezwykła, mimo że na swój sposób prosta i zwyczajna. „Komunia św. – pisze ks. Grześkowiak – zawsze daje uczestnictwo w łaskach wypływających z paschalnego misterium cierpienia, śmierci i zmartwychwstania Pana, a udzielana na łożu śmierci staje się dla umierającego pokarmem na drogę do Ojca. <Przyjacielu, teraz jestem u źródeł szczęścia> – szeptał umierający Fryderyk Chopin do ks. Aleksandra Jełowickiego po otrzymaniu rozgrzeszenia i Komunii św.” (s. 328).

We wszystkich częściach tryptyku, także w jego Części III, Autor przytacza przemyślenia filozofów, wielkich myślicieli i teksty poetów, które nie tylko ilustrują omawiane problemy, ale też pomagają lepiej

rozumieć meandry ludzkiej egzystencji. Wśród cytowanych autorów, polskich i zagranicznych, są m.in.: Paul Claudel, Michel Quoist, Thomas Merton, Adam Mickiewicz, Cyprian K. Norwid, Konstanty Ildefons Gałczyński, Leopold Staff, Roman Brandstaetter, Jan Twardowski, Marek Skwarnicki, Leszek Kołakowski, Janusz St. Pasierb, Czesław Miłosz i inni. Obok poetów i filozofów cytuje też wypowiedzi papieży – św. Jana XXIII i Benedykta XVI.

Zarówno omawiana Część III, jak i cały tryptyk „*Chwalcie Boga w waszym ciele!*” jest cennym dziełem oraz wartościową lekturą i dla wierzących, i dla poszukujących wartości życia, tak na płaszczyźnie filozoficznej, teologicznej, jak i liturgicznej, której przecież nie sposób oderwać od egzystencji człowieka.

Należy się więc wielkie uznanie dla pracowitego i uczciwego Uczonogo, który w sposób mądry i szlachetny, a nadto pięknym i komunikatywnym językiem przybliży czytelnikowi fundamentalne prawdy dotyczące ludzkiej egzystencji.

Na podobne uznanie zasługuje Wydawnictwo, które wydało książkę w sposób staranny i piękny, zachęcający czytelnika do jej nabycia i lektury. Tym zresztą od lat szczyści się Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Jana Pawła II.

Ks. Jan Decyk

Wojciech Kluj OMI, *Kształtowanie się podstawowych tekstów wiary w języku malgaskim*, Wydawnictwo *Missio-Polonia*, Warszawa 2013, ss. 380 (Seria „Studia i Materiały Misjologiczne”, nr 20)

Droga pracy misyjnej oraz zainteresowań naukowych ks. dra Wojciecha Kluj, poświadczona rozwojem jego głównych nurtów badawczych, doprowadziła do próby oryginalnej syntezy w postaci rozprawy habilitacyjnej pt. „Kształtowanie się podstawowych tekstów wiary w języku malgaskim” (Warszawa 2013, ss. 378). Można powiedzieć, iż jest ona zwieńczeniem poszukiwań teologii i historii misji. Wybrany przedmiot badań wydaje się bardzo zasadny, gdyż przenikanie się wia-